

EOL Sprekerslijst 2020

R. de Boer (Rients) - Assyrioloog

1. Een vreemdeling in Mesopotamië: de Macedonische Antiochus I doet alsof hij een verliefde Babyloniër is **2018**

Deze lezing vertelt het verhaal van koning Antiochus I en een prachtige liefdesgeschiedenis. Na de dood van Alexander de Grote in 323 v.C. werd zijn rijk opgedeeld door zijn generaals. Het leeuwendeel kwam in handen van het Seleucidisch rijk dat bestond van 312 tot 63 v.C. De Seleucidische koningen waren pragmatisch en presenteerden zich als Heleense vorsten tegenover Grieken en als Babylonische koningen in Mesopotamië. Het mooiste voorbeeld is de zogenaamde Antiochus cylinder, waarop een traditionele Babylonische koningsinscriptie staat van Antiochus I (281-261 v.C.). Niet alleen de koning wordt erin genoemd, maar ook uniekwijze zijn vrouw Stratonike. Gebruik van prezi. Een computer, beamer en internetverbinding zijn hiervoor nodig in de zaal

2. Een kennismaking met het spijkerschrift: zelf puzzelen en lezen **2018**

In deze lezing maakt u zich in rap tempo de basisbeginselen van het spijkerschrift en het Akkadisch eigen. Het spijkerschrift werd ontwikkeld voor het Sumerisch rond 3300 v.C., maar werd aangepast voor vele andere talen, de belangrijkste daarvan is het Akkadisch, dat de hoofddialecten Babylonisch en Assyrisch kent. Het spijkerschrift werd gebruikt tot aan ca. 300 n.C. Na een korte introductie gaat u zelf direct aan de slag met een speciaal bewerkte spijkerschrifttekst om te zien hoe dit schrift en het Akkadisch werkt. Hiervoor heeft u geen voorkennis nodig, maar wel zin om te puzzelen. Gebruik van prezi. Een computer, beamer en internetverbinding zijn hiervoor nodig in de zaal

Drs., MA. C.B. van der Brugge (Carolien) - Assyriologe

1. De rijkdom van Menelaos **2018**

De werken van Homerus, Ilias en Odyssee, worden over het algemeen gezien als spannende vertellingen. Voor wetenschappers zijn ze ook een bron van informatie over de wereld van toen. Steeds meer blijkt dat de verhalen zijn gesitueerd tegen een historische achtergrond. Ofschoon de Feniciërs in beide boeken een kleine rol spelen, is ook over hun geschiedenis het een en ander te vinden, vooral in de Odyssee. In deze lezing worden de wereld van dit zeevarende volk en die van de Griekse verhalen dichter bij elkaar gebracht door een historische betekenis te geven aan enkele passages uit de verhalen van Menelaos, met name aan de informatie die de bedrogen echtgenoot van de schone Helena ons geeft over zijn thuisreis vanuit Troje, zijn verworven rijkdom en zijn ontmoeting met de Fenicische koning Phaidimos.

2. De Nieuw-Assyrische koningen: heersers of handelaren? **2018**

Sinds rond 1850 het spijkerschrift werd ontcijferd hebben we uitgebreid kunnen kennismaken met de Mesopotamische wereld waarvan we in het Oude Testament al hier en daar een glimp hadden opgevangen. Het bleek een wereld te zijn waarin grote rijken opkwamen en weer verdwenen, waarin machtige koningen hun legers aanvoerden en waarin verovering, verwoesting en onderdrukking aan de orde van de dag waren. In deze lezing laat de spreker aan de hand van Nieuw-Assyrische teksten zien dat dit robuuste wereldbeeld helemaal niet zo zeker is. Niet alleen waren de Assyrische koningen zelf erop uit een gewenst imago neer te zetten, ook hebben 19e- en 20e-eeuwse wetenschappers dit beeld met hun vertalingen en interpretaties versterkt. Een nieuwe interpretatie van de teksten laat een heel andere wereld zien: een van elitenetwerken, handel en ja, af en toe ook geweld.

Drs. E. L. A. Cornelisse MA (Eva) – historicus en Egyptoloog

1. “Het oude Egypte en Europa vanaf de Renaissance tot in de 19de eeuw”

2017

Reeds in de tijd van de Grieken en de Romeinen bestond er belangstelling voor de Egyptische beschaving: Homerus’ ‘honderd-poortig Thebe’ is welhaast spreekwoordelijk geworden. Vanaf de Renaissance ontstond langzaamaan een steeds bredere interesse in het oude Egypte met zijn bijzondere monumenten, kunstvoorwerpen en schrift. Een groeiend aantal Europese reizigers bezocht het land en deed hiervan verslag. Wat echter begon met avonturiers en toeristen leidde via verzamelaars en handelaars uiteindelijk tot serieus onderzoek en het ontstaan van Egyptische collecties in diverse Europese musea. Kunnen we al spreken van Egyptologie als wetenschap? Aan de hand van een aantal bekende en minder bekende namen uit de beginjaren van de Egyptologie wordt een inkijkje gegeven in de periode waarin de grondslagen van het vak gelegd zijn: het oude Egypte en Europa vanaf de Renaissance tot in de 19de eeuw. Met PowerPoint.

Dr. J. van Dijk (Jaap) - voormalig Universitair Docent Egyptologie RUG.
Groningen.

1. “Het slachtblok bij de tempelpoort: Gerechtelijke executies of mensenoffers?”

2016

Verschillende Egyptische en klassieke bronnen maken melding van het offeren van mensen aan de zonnegod of aan een godin bij de poort van de tempel of het paleis, en bij verscheidene tempels uit de Late Periode bevinden zich grote stenen altaren dichtbij de poort. Werden hierop daadwerkelijk mensen geofferd? En zo ja, was dat dan een ritueel dat deel uitmaakte van de reguliere tempelcultus of is hier slechts sprake van gerechtelijke executie van criminelen? Of sluit het een het ander niet uit? Met powerpoint.

Theo Feyter – archeoloog en beeldend kunstenaar

***1. Syrië, archeologie en het bedreigde erfgoed**

2020

Syrië is archeologisch een zeer rijk land. Het maakt deel uit van het Mesopotamische cultuurgebied waar belangrijke ontwikkelingen, zoals landbouw, aardewerk, het schrift, stedenbouw en staatsvorming in een zeer vroeg stadium hebben plaatsgevonden. Deze ontwikkelingen zijn ook terug te vinden op en in de Syrische bodem.

De lezing bestaat uit twee delen. In het eerste gedeelte passeert een aantal voorbeelden van de rijke Syrische archeologie en geschiedenis de revue: van de eerste dorpen waar aardewerk werd geproduceerd uit het zevende millennium tot de hoog ontwikkelde steden en stadstaten uit de Bronstijd (3e en 2e millennium v. Chr.) en de IJzertijd. Dit gedeelte sluit af met een aantal inheems-Romeinse, Byzantijnse en Middeleeuwse monumenten. Nederlandse archeologen hebben een betekenisvolle rol gespeeld in het archeologisch onderzoek.

Het tweede gedeelte is gewijd aan het verdwenen of bedreigde erfgoed. Niet alleen historische monumenten, maar ook het minder zichtbare bodemarchief is door bombardementen, moedwillige vernietiging en illegale opgravingen op grote schaal vernietigd. Is het mogelijk dit erfgoed te restaureren en zo ja, moet dat ook gebeuren? Ook komt de in het kader van de politieke situatie niet onbelangrijke vraag aan de orde wie dat dan gaat doen en betalen.

***2. Het archeologisch bedrijf in tekeningen en schilderijen**

2020

Aan de hand van de tekeningen en schilderijen die hij maakte in Tell Munbaqa, een bronstijdopgraving aan het grote stuwmeer in de Eufraat in Syrië toont De Feyter verschillende aspecten van het archeologisch bedrijf in het veld. De voortgang van een stratigrafische opgraving van een stadswijk in een kleine handelsstad rond 1500 v. Chr. wordt in beeld gebracht, evenals het werk van de studenten, archeologen en Syrische arbeiders.

De rol van de tekenaar in een opgraving is veranderd. Toch is de nadruk na de introductie van de fotografie niet zonder meer verschoven van registrarator naar maker van artistieke impressies. Beide

kanten van de kunstenaar waren vanaf het begin van de archeologie belangrijk en zijn dat tot in de tegenwoordige tijd gebleven. Ook nu worden vondsten, architectuur, opgravingsprofielen, etc. niet alleen gefotografeerd, maar ook getekend. Ook de geschilderde impressies van werkplek en omgeving voegen een dimensie toe aan het documenteren van een opgraving. In de lezing wordt een overzicht gegeven van de rol en het werk van de tekenaar en schilder in opgravingen vanaf de 19e eeuw. Met powerpoint.

Theo de Feyter is archeoloog en beeldend kunstenaar. Hij heeft in meerdere Syrische opgravingen gewerkt. De laatste jaren houdt hij zich vooral bezig met het tekenen en schilderen van de verwoestingen in het door oorlog verscheurde land.

Dr. M.L. Folmer (Margaretha) - Docent Hebreeuws VU te Amsterdam en Docent Aramees te Leiden

1. “Joodse magie in de Late Oudheid”

2016

In deze lezing worden joodse magische teksten uit de Late Oudheid nader bekeken. In verreweg de meeste gevallen gaat het om voorbeelden van defensieve magie. Men denke dan vooral aan amuletten en zogenaamde toverschalen. Daarnaast zijn er ook gevallen bekend van agressieve magische teksten, bedoeld om een rivaal of tegenstander uit te schakelen. In de lezing zal in het bijzonder aandacht worden besteed aan een uniek en tot dusverre ongepubliceerd voorbeeld van agressieve magie. Met Powerpoint.

Dr. J.M.F. Fritschy MA (Wantje) – Egyptoloog (voorheen sociaal-economisch historica en bijzonder hoogleraar Geschiedenis van de overheidsfinanciën),

1. “Wie was Montuemhet?”

2016

Montuemhet, ‘vierde priester van Amon en burgemeester van Thebe’ in de eerste decennia van de 7e eeuw voor Christus, is vooral bekend van twee beroemde beelden, die in veel kunstgeschiedenisboeken over het oude Egypte te vinden zijn. Hij leefde tijdens twee beroemde farao’s: koning Taharqa uit de 25e ‘Koesjitische’ Dynastie, die de eenheid van het oude Egypte herstelde, en de door Assyrië in het zadel geholpen Psamtik I van de 26e ‘Saitische’ Dynastie, de laatste bloeiperiode van het oude Egypte. Hij maakte als burgemeester dus tevens de verwoesting van Thebe door de Assyriërs in de tussenliggende periode mee. Ondanks de allure van zijn beelden, was hij volgens zijn biograaf Leclant (1961) een man van niet meer dan locale betekenis. Maar hoe is dat te rijmen met bijvoorbeeld het reusachtige graf dat hij voor zichzelf kon laten bouwen, vlakbij de tempel van koningin Hatsjepsjoet in Thebe? Zou een andere benadering van de vele door Leclant benutte bronnen die over Montuemhet bewaard zijn gebleven, in combinatie met de huidige stand van onze kennis over deze periode, niet tot een andere conclusie moeten leiden?

2. “De ‘Per-hedj’ en de vroegdynastische Egyptische staat”

2018

Pecunia nervus rerum (geld is de zenuw van de staat), dat wist elke staatsman in Europa sinds Cicero. Maar hoe was dat in Egypte? De Egyptische staat kende tot de Ptolemeïsche periode geen monetaire economie, maar wel een Per-hedj. Deze term wordt voor alle perioden van de Egyptische geschiedenis vertaald als ‘schatkist’ en tevens gezien als een aanduiding voor de schatkist van de staat. De hierogliefencombinatie *pr-hd* komt al voor in zegelinscripties en op vazen van de Eerste Dynastie. In deze lezing zal de vraag centraal staan wat de c. 4600 inscripties uit die ontstaansperiode van het Egyptische schrift ons kunnen leren over de rol van de Per-hedj tijdens de vroegste periode van de Egyptische staat. Betoogd zal worden dat niet geld, maar machtsvertoon in het vroeg-dynastische Egypte de ‘zenuw van de staat’ was en dat niet ‘geld’, maar ‘steen’ daarin - ook al vóór de bouw van de kolossale stenen piramiden - een belangrijke rol speelde. De vroegdynastische Per-hedj was toen het ‘huis van het steengoed’, niet het ‘huis van het zilver’.

3. De Egyptische god Seth: verwarrende god of ‘god van verwarring’?

2019

De meest verwarrende god in het oud-Egyptische pantheon is Seth:

- moordenaar van Osiris, maar ook: beschermer van Re tegen de nacht-slang Apophis;
- vijand en tegenstander van Osiris’ postume zoon Horus, maar ook: diens vriend en partner
- gehate ‘vreemdeling’, maar ook: ‘huisgod van de Ramessiden’ naar wie Ramses I en II hun zoons noemden.

Herman te Velde schreef over deze god al lang geleden een proefschrift, waarvan zelfs een tweede druk verscheen (Seth, God of Confusion. A Study of his Role in Egyptian Mythology and Religion (Leiden 1977; oorspr. 1967). Dat biedt een grondig inzicht in uiteenlopende aspecten van Seth, de verwarrende god. Tevens zal aandacht worden besteed aan reacties op Te Velde’s boek - van onder meer Erik Hornung, de beroemde auteur van Der Eine und die Vielen. Altägyptische Götterwelt (rev. ed. 2005; orig. 1971) - en op recentere publicaties over de god Seth.

Dr. R. H. van Gent (Rob) - senior researcher in de geschiedenis van de wis- en sterrenkunde, Mathematisch Instituut, Universiteit Utrecht

1. "Het Antikythera Mechaniek"

2019

In het voorjaar van 1900 vonden Griekse sponsduikers nabij de kust van het eilandje Antikythera een Romeins scheepswrak dat uit ca. 80 v.Chr. dateert. Tussen de diverse naar boven gebrachte voorwerpen bevonden zich ook fragmenten van een koperen mechanisch instrument waarvan de functie voor lange tijd onduidelijk was. Pas in de laatste decennia is duidelijk geworden dat het een ingenieus mechanisch planetarium betreft waarmee de schijnbare posities van de zon, de maan en vermoedelijk ook de planeten voorspeld kunnen worden. In deze lezing zullen de herkomst en de functie van dit bijzonder mechaniek uitgebreid aan de orde komen.

2. "De Herkomst van de Namen van de Sterren en de Sterrenbeelden"

2019

Volgens de moderne sterrenkundige atlanten is de hemel in 88 sterrenbeelden verdeeld. Het merendeel van deze sterrenbeelden verbeelden personen, dieren en zaken die tot ver vóór het begin van onze jaartelling teruggaan. Ook vele heldere sterren staan op hemelkaarten ingetekend met vaak exotisch of zelfs barbaars aandoende namen. Aan de hand van Babylonische, Egyptische, Griekse, Arabische en Westerse bronnen zal nader ingegaan op de vraag hoe de sterren en de sterrenbeelden hun namen hebben gekregen.

3 "De Geschiedenis van onze Kalender"

2019

Iedereen weet wat een kalender is. We gebruiken een kalender voor het indelen van onze jaren, maanden, weken, vrije dagen en onze vakanties. Toch is er veel onkunde over de herkomst en geschiedenis van onze (de ‘westerse’) kalender. Maar weinigen weten dat onze kalender een lange geschiedenis heeft en dat zij kenmerken heeft die al eeuwen, soms zelfs al duizenden jaren, geleden werden ingevoerd. Sommige aspecten van onze kalender, zoals de bepaling van de paasdatum en de hiervan afhankelijke christelijke feestdagen, hebben een nog ingewikkeldere geschiedenis die hun oorsprong hebben in de joodse en Babylonische kalenders. In de lezing zullen, naast de geschiedenis, ook de sterrenkundige en wiskundige aspecten van de kalender genoemd worden en zal uitgelegd worden hoe een ‘eewwigdurende kalender’ werkt.

4 "Astrologie: De Geschiedenis van een Pseudo-Wetenschap"

2019

Zowel de astrologie als de astronomie (sterrenkunde) kennen een zeer lange en kleurrijke geschiedenis: tot ver in de 17de eeuw waren zij zelfs onlosmakelijk met elkaar verbonden. In de lezing zullen, naast de centrale thema ‘wat is astrologie en hoe is het ontstaan?’, de volgende thema's aan de orde komen: de Babylonische wortels van de astrologie, de Hellenistische synthese, de bijdragen van de Egyptische, de Indiase en de Islamitische astrologie, de bloei in de middeleeuwen, de neergang in de 17de eeuw en de opleving in de 19de eeuw.

5 "Oude en Moderne Speculaties over de Ster van Bethlehem"

2019

Elk jaar wordt in de christelijke wereld de geboorte van Jezus Christus op 25 december gevierd. Een belangrijk element in het Kerstverhaal is de wonderbaarlijkste Ster die de Wijzen uit het Oosten naar

Bethlehem voerden. Werd het verschijnsel vroeger eenvoudig verklaard als een goddelijk teken, vanaf de middeleeuwen hebben vele theologen, astronomen en astrologen gepoogd om een ‘natuurlijke’ verklaring hiervoor te geven. Zo is onder meer voorgesteld dat de Ster van Bethlehem mogelijk een komeet, een samenstand van planeten, een exploderende ster of een UFO is geweest. In de lezing wordt een overzicht gegeven van de verschillende verklaringen die in de loop der eeuwen voorgesteld zijn en wordt wat dieper ingegaan op de nu meest gangbare hypothesen. Ook wordt ingegaan op enkele andere vragen die het Kerstverhaal oproepen, zoals: is de ware geboortedag van Christus nog te achterhalen, waarom wordt deze op 25 december van het jaar 1 gevierd, wie waren de Wijzen uit het Oosten en hoe kon een ster hun naar Bethlehem leiden?

E. Holwerda (Esther), Egyptologe, werkzaam (geweest) bij Rijksmuseum van Oudheden Leiden en Allard Pierson Museum Amsterdam

1. Dierenmummies in het oude Egypte

2019

Dat de oude Egyptenaren mensen mummificeerden is bij velen bekend. Niet iedereen zal echter weten dat zij ook dieren mummificeerden. In deze lezing vertelt egyptologe Esther Holwerda waarom de Egyptenaren dit deden. Zo komen koninklijke huisdieren, mummies als 'lunchpakketjes' en heilige tempeldieren aan bod. Er bestond ook eeuwenlang een ware 'dierenmummieindustrie'. Dieren werden gefokt op het terrein van tempels, om uiteindelijk door priesters gedood, gemummificeerd en geofferd te worden. Zo zijn er miljoenen katten, honden, vogels, krokodillen en andere dieren op gruwelijke wijze gedood voor religieuze doeleinden. De spreker zal uitleggen waarom dit gebruik eeuwenlang populair was.

Drs. W. Hovestreydt (Willem) – Egyptoloog

*1. "Recent onderzoek in het graf van Ramses III"

2020

Het graf van farao Ramses III behoort tot de oudst bekende graven in het Dal der Koningen. Al in 1738 maakte Richard Pococke een beschrijving en plattegrond, en in 1769 werd hij gevolgd door James Bruce. Diens afbeeldingen van twee harpspelers in het graf droegen ertoe bij dat het uitgroeide tot een van de bekendste en drukst bezochte graven in het Dal. Toch heeft het lang geduurd tot er van egyptologische zijde belangstelling werd getoond. Pas in de laatste twee decennia is hier enige verandering in gekomen, maar het graf is nooit systematisch gepubliceerd. Dat is jammer want sinds het eind van de 19e eeuw is vooral de achterste helft van het graf sterk beschadigd als gevolg van een of meer overstromingen. Delen van het graf zijn daardoor instabiel geworden en de kans op verdere schade is zeer reëel. Enige tijd geleden is echter een Duits project van start gegaan dat is gericht op conservering, onderzoek en publicatie van het gehele graf. Het project heeft inmiddels twee succesvolle seizoenen achter de rug, waarvan de resultaten binnenkort gepubliceerd zullen worden. De spreker maakt deel uit van het onderzoeksteam. Na een inleiding over de geschiedenis van het graf en het belang ervan zal hij ingaan op de tot nu behaalde resultaten.

R. van der Iest (Ruwan) MA - PhD-student Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap Rijksuniversiteit Groningen

1. “Eten als koning: het belang van de dagelijkse offers in de Neo-Babylonische cultuur”

2019

‘Meer dan ooit te voren, offer ik rijkelijk aan mijn heren Marduk en Zarpanitu.’ Dit is hoe Nebuchadnezzar II zijn gulle gaven aan de goden presenteert in een van zijn vele koningsinscripties. In deze presentatie zullen we de verschillende aspecten van het dagelijks offer behandelen en zullen we onder andere ingaan op de rol van de koning binnen dit complexe proces. De inscripties van de koningen van de Neo-Babylonische dynastie en de vele spijkerschrifttabletten afkomstig uit de archieven van priesters en tempels, doen vermoeden dat het dagelijks offer de belangrijkste plek in

nam binnen de religieuze activiteiten. Iedere priester, binnen de complexe schakels van prebenden, werd strikt in de gaten gehouden en er stonden hoge straffen op het maken van fouten. Samen met de koning waren de priesters verantwoordelijk voor het voeden van de goden. De rol van de koning hierbij was het doneren van luxe goederen. Immers, als hij de goden goed zou verzorgen, zouden de goden goed zijn voor zijn land. Met PowerPoint.

***2. “Het Oud-Babylonische Huwelijk”**

2020

Hoe huwden de Babyloniërs en onder welke voorwaarden vonden deze huwelijken plaats? Om deze vraag te beantwoorden, zullen wij ons tijdens deze lezing niet alleen verdiepen in paragrafen uit de welbekende Codex Hammurabi, maar zullen wij ook documenten uit de praktijk behandelen. U kunt hierbij denken aan contracten en bonnetjes ter vastlegging en voorbereiding van het te voltrekken huwelijk. Op deze manier zullen we een goed beeld kunnen schetsen van hoe het huwelijk er ten tijde van de Oud-Babylonische periode uitzag, van verloving tot huwelijk en eventueel scheiden, en zullen we onder andere ontdekken hoe de Babyloniërs dachten over polygamie en het huwen van priesteressen.

***3. Huwelijken in de Kolonies: het Oud-Assyrische Huwelijk**

2020

Hoe vonden de huwelijken van Assyriërs plaats in kolonies in Anatolië ten tijde van de Oud-Assyrische periode en hoe heeft het lange afstand handelen met Anatolische nederzettingen het Assyrische huwelijk vormgegeven? Tijdens deze lezing zullen wij ons verdiepen in contracten en brieven die licht schijnen op verscheidene aspecten van het Assyrische huwelijk in de kolonies, om zo deze vragen te kunnen beantwoorden. We zullen ontdekken dat, anders dan in de Babylonische cultuur, bigamie niet vermeden werd, dat de vrouwen die de handelaren achterlieten in Assur niet altijd even blij waren met het handelen van hun man en dat zo'n tweede vrouw het ook niet altijd even makkelijk had.

***4. Wetteksten in het Oude Nabije Oosten: Werkelijkheid of Ideaal?**

2020

Iedereen kent de zogenoemde Codex Hammurabi en wetteksten uit de Hebreeuwse Bijbel wel. Het zijn bekende teksten, die een grote invloed hebben gehad op hoe wij denken over wetgeving in het Oude Nabije Oosten. Oog om oog, tand om tand. In recent onderzoek is deze visie op dit genre van teksten echter in twijfel genomen en is men zich af gaan vragen of deze teksten wel zo normatief waren als wij denken. Tijdens deze lezing zullen wij ons verdiepen in wetteksten uit het Oude Nabije Oosten en deze teksten vergelijken met documenten uit de praktijk, waarbij wij ons zullen focussen op o.a. het huwelijksrecht. Wat zijn de overeenkomsten tussen deze teksten? Wat zijn de verschillen? Hoe zouden wij deze verschillen eventueel kunnen verklaren? Als deze wetteksten geen normatieve teksten waren, wat waren het dan wel?

Dr. K.C. Innemee (Karel) – Gast-onderzoeker bij de opleiding Geschiedenis,
Universiteit van Amsterdam

1. “Er is geen misdaad voor wie Christus hebben: geweld door vroege christenen in Egypte tegen andersdenkenden.”

2017

De eerste drie eeuwen van het Christendom worden vaak geassocieerd met vervolgingen door het Romeinse gezag. Met name in Egypte was de vervolging onder Diocletianus heftig. In de loop van de 4de eeuw, nadat het Christendom wordt gelegaliseerd, vindt er echter een omslag plaats. Deze wordt pas echt goed merkbaar als onder keizer Theodosius niet-christelijke cultussen worden verboden. De patriarchen Theophilus en Cyrillus orchestrerden geweld tegen ‘heidene’, vaak met inzet van groepen monniken die intimideren, plunderen en ook niet voor moord terugdeinzen. Tempels worden geplunderd en/of omgebouwd tot kerken. Ook de kloosterstichter Shenoute is een voorstander van hardhandig optreden en van hem is de uitspraak “er is geen misdaad voor wie Christus hebben.” Hoe valt dit te rijmen met de boodschap van liefde en verdraagzaamheid die in de boodschap van Jezus te vinden is? In deze lezing wordt een beeld gegeven van geweld tegen ‘heidene’ en ‘ketter’ door ‘orthodoxe’ christenen, afbraak en confiscatie van tempels, en hoe men dit rechtvaardigde vanuit een christelijke doctrine.

2. “Deir al-Surian, een klooster op een cultureel kruispunt”

2018

Ten westen van de Nijldelta ligt een Koptisch klooster dat van de 9e tot de 16e eeuw bewoond werd door een gemengde gemeenschap van Koptische en Syrische monniken. Al meer dan twintig jaar wordt hier door een internationaal team van restauratoren en onderzoekers gewerkt aan het blootleggen van schilderijen en teksten in de kerk van het klooster. Dit levert een fascinerend beeld op van de culturele interactie van Syrisch en Egyptisch christendom. Eén van de boeiende aspecten is dat de meeste Syrische monniken afkomstig waren uit de regio van Mosul en Tikrit, daar waar nu weinig meer over is van Christelijke erfgoed. In deze lezing geeft de leider van het onderzoek een beeld van de meest recente ontdekkingen.

*3. “Apotropaeisch Blauw”

2020

Tot op de huidige dag zijn amuletten tegen het boze oog bijzonder populair in het oostelijk Middellandse Zee-gebied, en ze worden gebruikt ongeacht de religieuze achtergrond van de drager. De meeste hiervan zijn blauw of bevatten blauwe steen (turquoise). Hoewel het geloof aan het boze oog niet in alle culturen voorkomt, heeft blauw als apotropaeische (kwaadafwerende) kleur een lange traditie die waarschijnlijk teruggaat tot in de Egyptische prehistorie. Deze lezing geeft een overzicht van hoe het gebruik van blauw als remedie tegen kwade krachten, met name in Egypte en Nubië, zich ontwikkeld heeft in de loop der millennia, van prehistorie tot in the Christelijk/Islamitische tijd.

Dr. E. Kaptijn (Eva) – onderzoeker Archeologie Nabije Oosten

1. “Over herders, vissers en handelaars. Onderzoek naar de bestaans economie van een woestijnnederzetting (ed-Dur, Verenigde Arabische Emiraten)”

2016

In deze lezing zal de toehoorder meegenomen worden op een zoektocht naar hoe de bewoners van ed-Dur in staat waren een bestaan op te bouwen in de droge woestijnomgeving van de Verenigde Arabische Emiraten. tussen 1988 en 1995 is de site ed-Dur opgegraven door een internationaal consortium bestaande uit teams uit België, Denemarken, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. De site beslaat een groot gebied (1x4 km) gelegen aan de lagune van Umm al-Qaiwayn. De aangetroffen resten bestaan uit overblijfselen van bewoning, graven, een tempel en enkele waterputten die gedateerd konden worden tussen de 1ste en 4de eeuw na Chr. De grote hoeveelheid objecten afkomstig uit verafgelegen gebieden zoals het Romeinse rijk, India, Iran, het oostelijk Middellandse zeegebied en Zuid Arabië toont dat de bewoners van ed-Dur onderdeel waren van een wijdvertakt handelsnetwerk. Echter, het is de vraag hoe deze grote nederzetting in haar levensbehoefte kon voorzien in dit droge gebied waar amper neerslag valt en waar akkerbouw onmogelijk is. Binnen het kader van het Belgische BAREO project zijn de dierlijke resten die zijn gevonden tijdens de opgravingen opnieuw onderzocht. Zich baserend op deze en andere resultaten zal in de lezing worden onderzocht hoe deze belangrijke nederzetting kon bestaan in dit marginale gebied. Daarnaast zal ook aandacht worden besteed aan andere aspecten van het aangetroffen fauna materiaal, zoals het fenomeen dat kamelen geofferd en begraven werden samen met menselijke begravingen opdat de overledene het dier zou kunnen gebruiken in het hiernamaals. Met powerpoint.

2. “Een toekomst voor oude inzichten. Hoe kan archeologische kennis van waterbeheer van nut zijn in moderne samenlevingen?”

2018

In deze lezing wordt onderzocht hoe moderne samenlevingen profijt kunnen hebben van kennis uit het verleden. Waterbeheer (irrigatie, wateropslag, drainage, etc.) van verleden samenlevingen zal hierbij het centrale thema zijn. Klimaatverandering zorgt er vandaag de dag voor dat samenlevingen op verschillende plekken op aarde te maken krijgen met een veranderende omgeving, bijv. verdroging of juist vernatting. Mensen moeten nieuwe methoden bedenken om met hun veranderde omgeving om te gaan. Dit is een moeilijk proces. Archeologie bestudeert echter voorbeelden van samenlevingen die in staat waren om voor langere tijd te overleven onder zeer lastige klimatologische omstandigheden. Kennis van de levenswijze van deze ‘duurzame’ verleden samenlevingen kan bijdragen aan het voortbestaan van moderne gemeenschappen die onder druk staan door klimaatverandering. Daarnaast is archeologie de enige wetenschap die een lange termijnvisie kan bieden en mogelijk het effect van

onze oplossingen op de lange termijn kan evalueren. In deze lezing zullen naast het Nabije Oosten ook voorbeelden uit andere werelddelen de revue passeren. Met powerpoint

J.G. Koek (Jan) – voorzitter Mehen, Studiecentrum voor het Oude Egypte

1. “Het dodengericht in het oude Egypte.”

2018

Bij Dodenboekspreek 125 is meestal een afbeelding te zien van de overledene bij een weegschaal waar zijn/haar hart (dat getuigenis aflegt over zijn/haar individuele levensweg) wordt gewogen tegenover Ma’at (gerechtigheid/rechtvaardigheid). Het doel van de afbeelding van het dodengericht is het anticiperen op een positieve uitkomst van deze toetsing, waaraan iedereen na zijn dood wordt onderworpen. De toetsing moet aantonen of de overledene vrij van zonden is. Als bewijs voor de onschuld van de overledene geldt in de eerste plaats de weegschaal die zich in evenwicht bevindt. Uitgebreid zullen alle elementen op de afbeelding alsmede de tekst worden besproken en wat er zou gebeuren als men niet door de toetsing heen komt. Ook zullen de soms kleine veranderingen in de betekenis van de elementen ter sprake komen, want de afbeelding komt bijna 2000 jaar voor.

***2. “De rol en de betekenis van de scorpioen in het oude Egypte”**

2020

Vanaf de Predynastieke Tijd tot in de Griek-Romeinse Tijd komen er amuletten voor in de vorm van een scorpioen. Weliswaar niet in grote aantallen maar toch dringt zich de vraag op waarom mensen zich met scorpioenen sierden, terwijl dit toch niet als eerste voor de hand ligt. Vanaf het Nieuwe Rijk verschijnen er stèles waarop de scorpioenen als vijanden worden gezien en door goden zoals Horus en Bes worden bestreden. Ze houden gevaarlijke dieren, waaronder de scorpioen, vast in hun handen en staan op krokodillen. Ook wordt de scorpioen veel afgebeeld op de scènes van de cultusloop van de farao, die vaak in verband staan met het sed-feest, het ‘vernieuwingsfeest’ van de farao. Al deze voorbeelden worden besproken en getracht zal worden om de betekenis van de scorpioen in het oude Egypte te duiden. Tevens komt de rol van de godin Serket aan de orde.

***3. “De zogenoemde ‘botanische tuin’ in de tempel van Karnak”**

2020

De ‘botanische tuin’ is een onderdeel van de tempel Karnak, die bekend is vanwege de vele afbeeldingen van bloemen en planten. De flora die in deze ‘botanische tuin’ is afgebeeld, bestaat uit ongeveer 70 verschillende exotische plantensoorten, waaronder irissen, aronskelken en salie. Dit is mogelijk het oudste voorbeeld van een ‘wetenschappelijke’ verzameling van de flora. Daarnaast zijn er diverse vogels afgebeeld en nog wat runderen en een gazelle. De meeste afgebeelde planten en dieren zullen de revue passeren, daarna zal geprobeerd worden de vraag te beantwoorden waarom deze planten en dieren hier zijn afgebeeld.

Dr. G. van der Kooij (Gerrit), gepens. Universitair Hoofddocent, Universiteit Leiden, Faculteit Archeologie

1. “Vroege fotografie in Palestina (1839-ca1900)”

2018

In Palestina is de fotografie vanaf het begin toegepast. Eerst door vakmensen uit het westen maar al spoedig ook door lokale studio’s en lokale bewoners. Het ‘tekenen met licht’ onderging in de eerste vijf decennia een groot aantal verbeteringen en vereenvoudigingen om ‘photografiën’ te maken. Daarbij ging het om de kwaliteiten van de camera’s en de chemie van te belichten platen, maar ook de verwerking en verspreiding van de gemaakte beelden (afdrukken en drukwerk). Daardoor veranderden ook de onderwerpen en de doelgroepen. Uiteindelijk ging de amateurfotografie een grote rol spelen, zodat de reiziger niet alleen met gekochte maar ook met eigen foto’s van een reis thuis kon komen. Deze ontwikkelingen worden gecombineerd met de foto-onderwerpen, zodat de leidende vragen zijn: Hoe fotografeerde men (van beeld tot afbeelding), wie, wat, waarom en voor wie. Daarbij komt ook de betekenis ter sprake die de vroege fotografie had voor het verbinden van de geografie met Bijbelse voorstellingen; men zag in de 19e eeuw het Bijbelse verleden in het heden en hield van ruïnes! Bovendien blijken die oude foto’s nu grote waarde te hebben voor bestudering van lokale veranderingen in het landschap, dorps- en stadsleven en talrijke sociaal-culturele elementen.

Met powerpoint.

Drs. T.J.H. Krispijn (Theo) – Gepensioneerd docent Sumerologie Universiteit Leiden, Oude Culturen van de Mediterrane Wereld/Assyriologie

1. “Ebla: geschiedenis en cultuur van een Oud-Syrische staat”

2017

Vanaf 1963 hebben Italiaanse archeologen gegraven op de ruïneheuvel Tell Mardikh in Noordwest-Syrië. Al snel werd duidelijk dat zich in de ruïneheuvel de oude stad Ebla bevond, genoemd in de inscripties van de koningen van Akkad uit de 24e eeuw v.Chr. Toen het archeologisch team in 1974 delen van het koninklijk paleis had blootgelegd, werden er archieven gevonden met als hoogtepunt het grote paleisarchief gelegen aan de grote hof in 1975. In dit archief zijn ongeveer 6500 tabletten en tabletfragmenten in hun oorspronkelijke ordening gevonden. De tabletten waren geschreven in de Sumerische taal en in een locale variant van de Akkadische taal. De archieven tonen enerzijds hoe groot de invloed van de Ebla was in Syrië en anderzijds hoe de schrijversopleiding sterk afhankelijk was van die van Zuid-Mesopotamië. In mijn lezing zal ik een overzicht geven van het onderzoek van de ruïneheuvel Tell Mardikh, de culturele en politieke geschiedenis, de activiteiten van het ‘koninklijk bureau’, de taal, de literatuur en schoolopleiding van deze belangrijke staat. Met powerpoint.

2. “De natuur in kunst en literatuur van het oude Mesopotamië”

2018

De Mesopotamiër voelde zich sterk verbonden met de natuur. In de Akkadische en Sumerische literatuur zijn er talrijke verwijzingen naar de natuur, landschapsbeschrijvingen te vinden. Ook in de kunst vinden we vele afbeeldingen van landschap en dieren. De natuur dicht bij huis, zoals de onafzienbare meren en rietbossen werd vaak als idyllisch ervaren, maar de bergen en wouden in het buitenland als gevaarlijk. Aan de hand van passages uit de Sumerische en Akkadische literatuur en voorbeelden uit de kunst zal de spreker laten zien, hoe de Mesopotamiër de natuur en landschap beleefde. Met powerpoint en handout.

3. “Popmuziek in het oude Mesopotamië”

2020

Uit teksten en afbeeldingen weten we tamelijk veel over de officiële muziek van het oude Mesopotamië, maar van de populaire muziek veel minder. Gelukkig hebben we veel afbeeldingen van scènes uit de volksmuziek. We zien op plaquettes en in beeldjes luit-, en lierspelers, schaars geklede dames met handtrommels, naakte dwergen en apen, kortom een bont gezelschap optreden. Veel van de muzikanten uit de wereld van de populaire muziek behoren tot het ‘derde geslacht’, d.w.z. LBHTI-gemeenschap. Aan de hand van afbeeldingen en teksten hoop ik u kennis te laten maken met de wereld van de popmuziek in het oude Mesopotamië. Met powerpoint.

4. “‘De mens en zijn god’ een theologische handleiding voor schrijvers”

2020

‘De mens en zijn god’, ook wel de ‘Sumerische Job’ genoemd is een Sumerische gedicht dat behoort tot het genre van de wijsheidsliteratuur, d.w.z. literatuur met wijze raadgevingen en instructies. In de eerste plaats is ‘De mens en zijn god’ bedoeld voor schrijvers om gebeden te kunnen componeren, maar het is ook een soort theologische handleiding hoe je je tot je persoonlijke god moet richten als in moeilijkheden bent geraakt. Met powerpoint en handout.

Dr. M. Kuhn (Magdalena) – Koptoloog en musicus

1. “Koptische muziek en het Byzantijnse Rijk”

2016

In het uitgebreide Byzantijnse rijk was plaats voor vele verschillende muziekculturen zoals de Byzantijnse, Armeense, Syrische, Georgische en vele anderen. Ook de Koptische muziek behoort tot deze muziekuitingen. Alexandria was een belangrijke Hellenistische stad waar wetenschappers, filosofen en kunstenaars elkaar ontmoetten en met elkaar in discussie kwamen. Het is ondenkbaar dat er niet uitwisselingen plaats vonden tussen de verschillende muziekculturen ondanks dat Kopten ook vandaag nog vaak beweren, dat hun muziek met niets vergelijkbaar is. In deze lezing zal hieraan met veel muziekvoorbeelden en afbeeldingen aandacht aan gegeven worden.

2. “Muziek in Romeinse forten aan de Rijn”

2018

De Limes, de Noordgrens van het Romeinse Rijk was streng bewaakt door forten die vanaf Katwijk tot voorbij Keulen vrij dicht bij elkaar lagen. Door opgravingen is men al het een en ander te weten gekomen over het leven in die forten. Maar hoe was het met de muziek? Werd er ook muziek gemaakt en in welke situatie werd gezongen en op instrumenten gespeeld? In de lezing zal gepoogd worden door afbeeldingen en via de muziek nog meer over het leven in de Romeinse Noordelijke kampen te weten te komen.

3. “Koptische muziek, een oude christelijke muziektraditie in Egypte”

2019

Over de muziek van de Koptische christelijke gemeenschap is weinig bekend. Het is vooral een mondelinge traditie die pas sinds de laatste jaren enige aandacht krijgt. Seculiere muziek is verloren gegaan, maar de Koptische liturgische muziek bloeit noch volop. In deze lezing zullen met afbeeldingen en muziekvoorbeelden de wortels van deze muziektraditie getoond worden. Er wordt verder aandacht besteed aan de wijze hoe Kopten in het verleden en vandaag deze muziek uitvoerden en nog uitvoeren en hoe ze op jonge generaties overgedragen kan worden.

*4. “Ethiopische en Koptische muziek, twee christelijk orthodoxe muziektradities”

2020

Vaak worden deze twee muziektradities op een lijn gesteld en je hoort opmerkingen zoals “Koptische muziek is toch die vrolijke muziek uit Ethiopië”. Hoe verschillend echter deze beiden bijna even oude, liturgische muziekculturen zijn, zal in deze lezing getoond worden met veel afbeeldingen en muziekfragmenten..

Dr. D.J.W. Meijer – gepensioneerd docent West-Aziatische Archeologie
Universiteit Leiden - Faculteit Archeologie

1. “Kunnen we 14C en historische dateringen harmoniseren?”

2018

Het geval van twee steden in de 24e eeuw v. Chr.”

Op basis van spijkerschriftteksten en van 14C analyses wordt een beeld gegeven van de (on?)mogelijkheden van een dergelijke harmonisatie. Met Powerpoint.

P. C. Meijerink-Hogenboom (Petra), MA – Assistent-conservator Egypte
Rijksmuseum van Oudheden Leiden & PhD-student Universiteit Leiden

1. “Papyrus Insinger - Het verhaal van een oud-Egyptische wijsheidsleer in het Rijksmuseum van Oudheden”

2018

Jan Hermann Insinger, een Nederlandse fotograaf en oudhedenverzamelaar, kocht tijdens zijn verblijf in Egypte aan het einde van de 19e eeuw een papyrus beschreven met het demotische schrift. Deze tekst, nu wereldwijd bekend als papyrus Insinger is tegenwoordig onderdeel van de Egyptische collectie van het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden. De tekst is één van de oudste en meest uitgebreide wijsheidsleren die ons is overgeleverd uit het oude Egypte, waarvan er verschillende parallel fragmenten verspreid zijn over de gehele wereld. In deze lezing hoort u over de inhoud van de papyrus, en leert u de wijsheden die de Egyptenaren zelf wetenswaardig achtten. Maar u hoort ook hoe deze bijzondere tekst uiteindelijk in Leiden is terecht gekomen. Met powerpoint.

2. “Dwalen door het Dodenboek”

2019

Één van de bekendste typen teksten uit het oude Egypte is misschien wel het dodenboek. Deze papyri bevatten talloze spreuken die ervoor moesten zorgen dat de overledene zonder al te veel problemen het hiernamaals zou kunnen bereiken en zich zo bij Osiris, de god van de onderwereld, kon voegen. De tekst, met de bijbehorende afbeeldingen, tonen de vele uitdagingen en gevaren die men op de tocht naar het leven na de dood kon tegenkomen. Ze vertellen hoe men deze kon doorstaan en hoe men uiteindelijk het eeuwige leven in het hiernamaals kon bereiken. Met Powerpoint.

3. “De Godsvrouwen van Amon in de Egyptische Derde Tussenperiode en de vroege Late Periode”

2019

Na het gecentraliseerde Nieuwe Rijk begon een periode waarin Egypte niet werd geregeerd door één farao, maar waren er diverse machtsblokken. In deze Derde Tussenperiode was de stad Thebe, en het bestuur ervan, van groot belang. Deze stad verleende zijn macht aan de cultus van de god Amon. De Godsvrouw van Amon, was de vertegenwoordigster van de echtgenote van deze god, de godin Moet, op aarde en bekleedde daarmee een zeer hoge positie. In deze lezing verkennen we hoe in de Derde Tussenperiode en de vroege Late Periode de wisselende machten in Thebe en de Godsvrouw van Amon aan elkaar verbonden waren. Met Powerpoint.

*4. “De zaak Chapocrates – Het wel en wee van een choachietenfamilie uit Thebe”

2020

In een manuscript uit de collectie van het Rijksmuseum van Oudheden, Papyrus Leiden AMS 31a, wordt beschreven hoe Chapocrates, een man met vier broers en één zus, afstand neemt van zijn erfenis uit het familiebezit. Dit bezit is verbonden aan de werkzaamheden van de familie als choachieten, die zorg dragen voor graven en mummies. Papyrus Leiden AMS 31a is niet de enige bron die ons verteld over Chapocrates en zijn familieleden. De tekst is afkomstig uit een veel groter archief, wat op dit moment verspreid is over diverse collecties over de hele wereld. In deze lezing zullen we het leven en de activiteiten van Chapocrates en zijn familieleden onder de loep nemen, aan de hand van de manuscripten uit het archief. Daarnaast zullen we zien wat er uiteindelijk gebeurd is met het archief, waardoor de teksten nu in verschillende collecties te vinden zijn.

V. Oeters (Vincent), MA, Egyptoloog, Voorzitter Friends of Saqqara, PhD-student KU Leuven / UGent

1. "Een blik in de trappenpiramide: de ondergrondse gangenstelsels van Djoser"

2019

Het landschap van Sakkara wordt gedomineerd door de beroemde trappenpiramide van Djoser, Netjerykhet, koning van de derde dynastie (c. 2630-2611 v. Chr.). Zijn piramide, ontworpen door de vizier Imhotep, is in feite onderdeel van een veel groter complex. In de literatuur over Djoser en zijn grafmonument wordt veel gesproken over de bovengrondse onderdelen van dit complex. Uitgebreid komen bijvoorbeeld de omheiningmuur, het Heb-sed-hof en de Serdab aan bod. Echter, over de ondergrondse onderdelen van het complex wordt meestal niet of nauwelijks gesproken. De spreker heeft tijdens zijn werk als archeoloog in Sakkara maar liefst vier keer de mogelijkheid gehad om een gedeelte van de ondergrondse gangenstelsels te bezoeken. In deze lezing neemt hij u mee in een ondergrondse wandeling door de fascinerende gangen van Djoser. Met PowerPoint.

2. “Gebelein – Een overzicht van oud en recent archeologisch onderzoek”

2019

Ongeveer 28 km ten zuidwesten van Luxor ligt de archeologische site Gebelein op de westoever van de Nijl. Zowel de moderne Arabische naam el-Gebelein (‘de twee bergen’), als de oud-Egyptische naam Inerty (‘de twee stenen’), verwijzen naar twee prominente heuvels op de site. Gebelein is vooral bekend vanwege enkele bekende vondsten die nu verdeeld zijn over verschillende museumcollecties. Zo zijn er bijvoorbeeld enkele goed bewaarde natuurlijke mummies gevonden waarvan de bekendste de zogenaamde ‘Gebelein man’ is daterend uit de Naqada II periode (bevindt zich nu in het British Museum). Ondanks deze belangrijke vondsten is er over de site zelf erg weinig bekend. Helaas wordt Gebelein tegenwoordig erg bedreigd door menselijke activiteiten en is dringende aandacht vereist. Daarom is in 2013 een nieuw archeologisch onderzoek gestart door een team van de Universiteit van Warschau, het zogenaamde Gebelein Archaeological Project. Deze lezing zal een overzicht geven van de archeologische site, haar vondsten en het project waar de spreker aan verbonden is. Met PowerPoint.

Drs. E. Olijdam (Eric) – onderzoeker Archeologie Zuid- & Zuidwest-Azië.

1. “Dilmun, het Zeeland, en de Kassieten”

2018

Tijdens de Oud-Babylonische periode (2000-1600 v.Chr.) was Dilmun één van de voornaamste handelspartners van Babylonië. Archeologisch onderzoek op Bahrain, de tegenoverliggende kust van Saoedi Arabië, en op Failaka, heeft een verscheidenheid aan materiaal aan het licht gebracht dat een interessant inzicht geeft in dit koninkrijk tijdens het 2e millennium v.Chr.

In deze lezing worden de belangrijkste ontwikkelingen van het 2e millennium v.Chr. behandeld. In de City II periode (c.2050-1600 v.Chr.) maakte Dilmun een periode van ongekende sociaal-politieke en economische bloei door, gevolgd door een slecht begrepen overgangperiode. Aan het begin van de City III periode (c.1600-1200 v.Chr.) verloor Dilmun haar onafhankelijkheid en maakte het eerst onderdeel uit van het Zeeland in het uiterste zuiden van Babylonië, om daarna te worden opgenomen in het Kassitische rijk. Doordat een deel van dit materiaal direct gelinkt kan worden aan het grotendeels ongreepbare Zeeland en de vroeg Kassitische periode zijn de ontwikkelingen in Dilmun uitermate relevant voor de geschiedschrijving van Zuid-Mesopotamië net voor na de val van Babylon. Met powerpoint.

Dr. L. Petit (Lucas)– Conservator Collectie Nabije Oosten, Rijksmuseum van Oudheden, Leiden

1. “Tell Dāmiyah – een klein, maar belangrijk IJzertijd heiligdom in de Jordaanvallei” 2016

In 2004 en 2005 heeft een team Nederlandse en Jordaanse archeologen onder leiding van de spreker opgravingen uitgevoerd op Tell Dāmiyah. Deze ruïneheuvel, die sommigen met de Bijbelse plaats *Adama* identificeren, is prachtig gelegen op de oostelijke Jordanoever en was voor het eerst onderwerp van studie. De resultaten van het onderzoek waren opmerkelijk. Met een oppervlak van ‘slechts’ 40x40 meter, bleek deze nederzetting een belangrijke regionale en wel mogelijk internationale rol te hebben gespeeld. Een Egyptische farao was trots dat hij Adama had verslagen en ook de Assyriërs kwamen geregeld langs. Maar waarom? In het najaar van 2012 werden opgravingen op Tell Dāmiyah hervat om deze vraag te beantwoorden, eerst door het Rijksmuseum van Oudheden alleen en later samen met de Jordaanse Yarmouk universiteit van Irbid. Spectaculaire vondsten tonen aan dat Tell Damiyah in de late IJzertijd (750-650 v.Chr.) geen stad of handelscentrum was, maar een belangrijk regionaal en interregionaal heiligdom. Met PowerPoint.

2. “Van stinkend kalksteen tot Fenicische hoogstandjes. De Nabije Oosten-collectie in het Rijksmuseum van Oudheden” 2016

Bijna twee honderd jaar na de oprichting van het Rijksmuseum van Oudheden beslaat de Nabije Oosten-collectie ruim 18.000 voorwerpen, die voor een groot deel in depots liggen opgeslagen. Omdat deze collectie vooral is ontstaan door spaarzame aankopen en kleine schenkingen, heeft ze een geheel ander karakter dan de opgegraven collecties in de grote wereldmusea in Londen, Parijs en Berlijn. Er zijn zo veel lacunes aan te wijzen dat het onmogelijk is om hiermee de bezoeker de volledige geschiedenis van het Nabije Oosten te vertellen. Tijdens de herinrichting in 2013 is er daarom voor gekozen om af te wijken van het klassieke bron-van-beschaving-verhaal en aandacht te geven aan de collectiegeschiedenis. Hoe, waarom, en door wie zijn al deze voorwerpen naar Nederland gekomen? Welk verhaal schuilt er achter het stenen beeld van koning Gudea, waarom ligt er een stukje stinkend kalksteen in het depot, en is het beroemde Luristan-schild niet een vervalsing? Met PowerPoint.

L. van de Peut (Lidewij) MA, Assyrioloog en Hettitoloog

1. De goden verzoeken – verzoeken aan de goden. Zonde en gebed bij de Hettieten. 2018

In de oude hoofdstad van het Hettitische Rijk in centraal Anatolië (ca. 1650-1180 v.Chr.) zijn tussen de vele kleitabletten ook diverse gebeden gevonden. Deze Hettitische gebeden zijn uniek in vergelijking met andere gebedscorpora. Ze zijn geschreven om uitgevoerd te worden op een specifiek moment door één bepaald persoon, meestal de Hettitische koning. In zijn zogenoemde persoonlijke gebeden kon de koning de goden direct om hulp vragen in tijden van nood. Deze teksten geven ons niet alleen een unieke kijk in de relatie tussen de koning en de goden, maar ook over wat de koning doet wanneer zijn rijk bedreigd wordt door vijanden of epidemieën. Bovendien vormen de zondes die

de koning opgebiecht in zijn gebeden een unieke bron van historische informatie. Deze lezing geeft u een overzicht van het genre met een speciale focus op de functie van de gebeden.

J. Russell, MA (Jonny), PhD-researcher Leiden University, department of Egyptology

1. Theories and Healing in Ancient Egypt: Explanatory Models in the Ebers Papyrus? 2018

Ancient Egyptian medical texts are notoriously difficult to translate. Past editions of these texts viewed their contents from a Western point of view, seeking to identify anatomical, disease, and treatment classifications which are recognizable to a modern audience. From this, Egyptologists attempted to qualify Egyptian healing techniques and theory as a historical precursor to what is found in Graeco-Roman Medicine (notably Hippocratic and Galenic traditions). Outside of Egyptology, this idea is firmly rejected; one reason being that the Egyptian medical texts are highly esoteric, magical, and ultimately too devoid of reason to have made a significant impact on Classical Philosophy. Both sides of this current debate are problematic; they both analyse the Egyptian papyri from a Western (or Classical) 'lens'. How do we regain Egyptian notions of human physiology and healthcare from an emic perspective?

This talk will outline how the ancient Egyptians perceived the workings of the human body through an examination of the Ebers Papyrus – the largest medical document to have survived from Ancient Egypt (dating to 1550 BCE). Rather than seeking to equate our modern understandings of human anatomy and physiology with those of the ancient Egyptians, the presentation will demonstrate how it is possible to extract ancient perceptions of physiology and disease causation from prescriptions which provide limited information. This paper not only challenges current interpretations of the anatomical focus of remedies, it reconsiders the methods for attempts to historically contextualise the Egyptian healing traditions.

Drs. E.C. Rooker (Elsbeth) – egyptoloog/specialist antieke godsdiensten.

1. “Maát als ethisch richtsnoer” 2017

De Oudegyptische Ma'at is meer dan een godin, meer dan de ordening die bij de schepping in de wereld als tegenhanger van het ongeordende. De Ma'at kende ook een ethische kant die de oude Egyptenaren aansprak op hun morele verplichtingen, op hun handelen voor de samenleving en de medemens. Het is vooral dit aspect dat de Ma'at actueel maakt voor mensen van nu. Ook Egyptenaren maakten zich zorgen over het verval van zeden, over onrechtvaardigheid en over de vraag waarom mensen niets van de geschiedenis leren. Daarbij lijkt de Ma'at een ethisch richtsnoer te zijn geweest en dat gold niet alleen voor de mensen, maar ook voor de goden en doden want uiteindelijk leefde iedereen van de Ma'at. In deze lezing wordt op basis van Oudegyptische teksten ingegaan op de ethische kant van de Ma'at en wat dat in het dagelijkse leven betekende. Al gauw zal blijken dat de Oudegyptische opvattingen verrassend actueel waren.

2. “Scheppingsmagie” 2018

De schepper die de wereld verzint in zijn hart en spreekt met zijn tong en de dingen letterlijk in het leven roept. Dat klinkt heel bijbels, maar in het oude Egypte is het niet anders. Daar wordt de scheppergod vergezeld door Sia (inzicht, voorstellingsvermogen) en Hoe (gesproken scheppingswoord) en natuurlijk door Heka (vaak vertaald met magie). In deze lezing bekijken we wie Sia, Hoe en Heka precies zijn en welke uitwerking deze goden of krachten hadden op de wereld en hoe dat in teksten is verwoord. Hoe stelden de Egyptenaren zich deze goden of krachten concreet voor? Aan het einde van de lezing wordt ingegaan op de betekenis en de mogelijke interpretatie van de tekst op de Shabaka-steen of de zogenoemde Memphitische theologie. Deze Shabaka-steen heeft veel theologen beziggehouden omdat de tekst zou duiden op een monotheïstisch leer. Toch zal in deze lezing blijken dat de Shabaka-steen ook heel goed binnen het traditionele Egyptische religieuze systeem is te plaatsen.

3. “Een verloren paradijs in Egypte?”

2019

Mensen uit culturen over de hele wereld hebben zich afgevraagd waarom dingen je overkomen. Ongeneeslijke ziektes, letsel, overlijden, oorlog, hongersnood en natuurgeweld, vrijwel ieder mens krijgt in zijn leven een portie narigheid voor de kiezen en daarin verschillen moderne mensen niet zo erg van antieke. Hierbij dringt zich altijd de vraag op naar het waarom en in veel culturen probeert of de religie of de filosofie er een antwoord op te geven. Sterker nog, de *condicio humana* is veel religies mede het uitgangspunt van de ideeënwereld. Mythen uit verschillende religieuze systemen spreken over een paradijselijke wereld die de mens door eigen toedoen is kwijtgeraakt. Ook uit Egypte kennen we een dergelijk verhaal, het Verhaal van de Hemelkoe, dat is overgeleverd via een aantal grafteksten teksten uit het Nieuwe rijk, maar dat waarschijnlijk al veel ouder is. Ook hier lijkt de mens zelf verantwoordelijk te zijn voor het einde van een tijdperk waarin ze met de goden op aarde leefden. Toch zit er meer in dit prachtige verhaal dan alleen het verlies van een paradijselijke situatie en daar gaan we in deze lezing op in. We bekijken kort de tekst en proberen binnen de context van de Oudegyptische religie een antwoord te geven op de vraag naar de betekenis van dit verhaal.

Prof. Dr. R.J. van der Spek (Bert) – Emeritus hoogleraar oude geschiedenis aan de Vrije Universiteit te Amsterdam

5. “Judea onder Perzen, Macedoniërs en Romeinen”

2017

In 538 v. Chr. (of wellicht iets later) werd Juda (Judea) een provincie van het Perzische rijk. Daarna maakte het deel uit van de rijken van Alexander de Grote, de Ptolemeeën, de Seleuciden en de Romeinen. Heel even was het zelfstandig onder het Hasmonese (Makkabese) koningshuis. In de lezing krijgt u een overzicht van het wel en wee van Juda in die tijd en we gaan wat breder in op de wijze waarop Juda zich opstelde tegenover de overheersers. In die houding zijn veel overeenkomsten te vinden met de houding van onderworpenen in latere tijden. De tijd was ook van groot belang voor het ontstaan van de Joodse identiteit. Met powerpoint.

6. “Het succes van een economie. Lessen uit de Oudheid”

2017

Vooraf in tijden van economische crisis staan de kranten vol van debatten over de oorzaken ervan. In die debatten is er vaak bar weinig historisch perspectief en naar de Oudheid kijkt men al helemaal niet. Toch is het heel verstandig te letten op ontwikkelingen op de zeer lange termijn. In deze lezing gaan we dat wel doen en houden we ons bezig met grote vragen, zoals: Is de markteconomie iets van alle tijden? Welke factoren bepalen het succes van een economie? Uit de Oudheid zijn belangrijke lessen te trekken. Mede n.a.v. R.J. van der Spek, B. van Leeuwen en J.L. van Zanden eds., *A History of Market Performance from Ancient Babylonia to the Modern World*. London: Routledge 2015. Met powerpoint.

7. “De Hangende Tuin van Babylon: mythe of realiteit?”

2018

De hangende tuin van Babylon is misschien wel het beroemdste bouwwerk van het oude Oosten. Het gold vanaf de Hellenistische periode als één der zeven wereldwonderen. We kennen dit mirakel uit beschrijvingen van Diodorus (waarschijnlijk gebaseerd op Clitarchus), Strabo, Curtius e.a. Volgens sommigen was het gebouwd door de Assyrische koningin Semiramis, volgens anderen door een Syrische (=Assyrische) koning. De Babylonische priester Berossus heeft er in zijn boek mogelijk ook aandacht aan besteed, maar zeker weten we dit niet, omdat we zijn werk alleen uit citaten van citaten kennen. De spijkerschriftbronnen reppen echter met geen woord over het fenomeen en Herodotus heeft het er ook al niet over. Was die tuin er wel? Lag hij misschien in Ninevé, zoals Stephanie Dalley denkt? Maar waarom houden de Griekse bronnen dan zonder uitzondering vast aan Babylon? Met powerpoint.

8. “Het Perzische Rijk: het Amerika van de Oudheid van binnenuit bekeken”

2018

De meesten van ons kennen het Perzische rijk vooral uit Herodotus. Dat heeft het nadeel dat je het rijk bekijkt als bijzaak bij de Griekse geschiedenis en vergeet dat het de grote mogendheid was in de zgn. klassieke periode. Tijd om eens te kijken naar Perzische bronnen, bronnen uit Babylon en de archeologie. Ook de Bijbel biedt weer een ander perspectief. Ik ga in op het bronnenmateriaal, de

verovering van Babylon door Cyrus, de staatsgreep van Darius en de Bisotun-inscriptie, Griekse vooringenomenheid en Herodotus' behandeling van Perzische gewoonten. Met powerpoint.

10. “Cyrus de Grote kampioen van religieuze tolerantie?”

2018

Cyrus, de stichter van het Perzische rijk, heeft in de wereldgeschiedenis een goede naam gekregen. De zgn. Cyruscilinder uit de stad Babylon geldt als de oudste verklaring van de rechten van de mens en heeft dankzij de laatste Sjah van Perzië zelfs een ereplaats gekregen in het gebouw van de VN in New York. Herodotus III 89 zegt dat de Perzen hem ‘vader’ noemden en Xenophon wijdt een moraliserend boek aan Cyrus (de Cyropaedie) waarin deze als voorbeeld wordt gesteld. In de Bijbelboeken Jesaja (44 en 45) en Ezra (1 en 6) wordt Cyrus geportretteerd als redder van de Judeeërs uit de ballingschap. In deze lezing zal worden nagegaan op de vraag in hoeverre dit beeld past bij de historische werkelijkheid en waar dit beeld vandaan komt. Een nieuwe Nederlandse vertaling van de Cyruscilinder, met pas ontdekte nieuwe fragmenten, wordt ter beschikking gesteld (ook beschikbaar in Lampas 48 (2015) 343-6). Met powerpoint

Dr. N.T.B. (Nico) Staring – Egyptoloog en archeoloog, postdoctoraal onderzoeker, Universiteit Leiden (LIAS)

1. “Sakkara: de verborgen tombes uit het vroege Nieuwe Rijk”

2017

Dankzij recent archeologisch onderzoek zijn we veel te weten gekomen over de grafstructuren uit de late 18de dynastie en later. Maar wat weten we eigenlijk over Memphis in het vroege Nieuwe Rijk, ca. 1539–1339 v.Chr.? Deze graven zijn bijna exclusief bekend vanwege de objecten in hedendaagse museumcollecties. Tot halverwege de 19de eeuw was het Memphitische grafveld het domein van kunsthandelaars en -verzamelaars die er mooie objecten uit de grond opdoken. Van de grafstructuren zelf is tegenwoordig niet veel meer over. Toch is het mogelijk om aan de hand van archeologische overblijfselen, begraafplaatsen elders in Egypte, iconografische data en de museumobjecten een beeld te vormen van de voormalige necropolis van Egypte's administratieve hoofdstad. Deze lezing werpt nieuw licht op de vroege ontwikkeling van het Nieuwerijks grafveld in Sakkara. Met PowerPoint.

2. “Sam Goudsmit en de omzwervingen van een verloren gewaande stèle”

2017

De Amerikaans-Nederlandse natuurkundige Sam Goudsmit was aan het einde van de Tweede Wereldoorlog de wetenschappelijk leider van de Alsos-missie. In het kielzog van de geallieerden maakte het team jacht op Hitlers atoombom. Wat heeft deze markante figuur nu te maken met het Oude Egypte? Tijdens zijn studie in Leiden volgde Goudsmit colleges bij Boeser, de eerste docent egyptologie aan een Nederlandse universiteit. Wat volgde was een levenslange passie voor het land van de farao's. Zijn aanzienlijke privécollectie werd na zijn dood in 1978 geschonken aan het Kelsey Museum of Archaeology in Ann Arbor (Michigan). Onderzoek van de spreker heeft uitgewezen dat 1 object uit die collectie, een zeldzame faience stèle, eigenlijk toebehoort aan het Egyptisch Museum in Berlijn. Deze lezing vertelt het opmerkelijke verhaal van de vermissing van de stèle uit Berlijn, de omzwervingen na de Tweede Wereldoorlog, en probeert te achterhalen hoe en wanneer de stèle Egypte verlaten heeft. Deze historische benadering van de egyptologie werpt nieuw licht op de naoorlogse collectievorming. Met PowerPoint.

3. Grafhergebruik in Egypte tijdens het Nieuwe Rijk

2018

Na afloop van de begrafenis van de grafeigenaar volbrengt het graf zijn primaire taak: het markeren van een begraafing. Toch is dat niet het einde van het verhaal. De langste episode in de ‘biografie’ van een grafmonument begint dan pas. In het Oude Egypte werden graven vaak lange tijd gebruikt voor bij-begravingen, bijv. van familieleden, en konden de monumenten, nadat ze enige eeuwen in onbruik geraakt waren, weer hergebruikt worden. In deze lezing wordt gekeken naar de uitingvormen van grafhergebruik in architectuur, iconografie, tekst en

gebruik van ruimte in de begraafplaats. Ook wordt gekeken naar de mogelijke redenen van grafhergebruik. Dit onderwerp is nog weinig systematisch onderzocht in de egyptologie en studies richten zich dan voornamelijk op materiaal uit Thebe. In deze lezing wordt recent archeologisch onderzoek in Sakkara gebruikt om het onderwerp vanuit een Memphitisch perspectief te belichten. Met powerpoint.

4. “Van “Graf X” naar het graf van Ry: Toetanchamon’s troepencommandant in Sakkara herontdekt.” 2019

In 2013 ontdekte de Leidse archeologische missie in Sakkara (Egypte, nabij Caïro) een nieuw, monumentaal graf. Een aantal kwalitatief hoogwaardige reliëfblokken bekleedden de muren van de bovengrondse structuur. Daaruit bleek helaas niet de identiteit van de grafeigenaar. Om die reden werd het monument ook wel “graf X” genoemd. Recentelijk slaagde de spreker erin om de identiteit van de grafeigenaar te achterhalen. En wat blijkt: enkele reliëfblokken die zich nu in museumcollecties verspreid over de wereld bevinden, passen precies aan de in 2013 ontdekte stukken te passen. Een monumentale puzzel met meesterwerken uit de tijd van Toetanchamon! In deze lezing volgt u het proces van de opgraving via een speurtocht langs de wereldwijde museumcollecties tot een virtuele reconstructie van het grafmonument. U maakt kennis met de Oudegyptische grafeigenaar en komt te weten hoe het graf in de vroege 19^e eeuw werd ontdekt en de afzonderlijke elementen de wereld over zouden gaan.

Prof. Dr. H.J. Stroomer (Harry) – Bijzonder hoogleraar Berberse en Zuidsemitische talen, Universiteit Leiden

1. "Schrift en schrijftradities van de Berbers van Noord-Afrika" 2018

Er worden in Noord Afrika verschillende 12 Berber talen gesproken. In deze lezing wordt er in historische volgorde besproken welke talen welk schrift hebben gekend of nog steeds kennen.

Dr. R. Strootman (Rolf) – Docent Oude Geschiedenis, Universiteit Utrecht, Departement Geschiedenis en Kunstgeschiedenis

1. “Van falende staat naar kalifaat: ISIL, Palmyra en het Westen” 2016

Een opmerkelijk kenmerk van de Islamitische Staat in Irak en de Levant (ISIL, DAESH) is de voorliefde voor het theatraal vernietigen van archeologisch erfgoed. In deze voordracht kijken we aan de hand van de recente verwoestingen van UNESCO-werelderfgoed in de ruïnestad Palmyra hoe dit geweld deel uitmaakt van de antiwesterse retoriek van ISIL, en een symbolische slag is in de strijd van het universalistische kalifaat tegen de nationale staten die de Europese grootmachten in het Midden-Oosten creëerden na de ineenstorting van het Osmaanse Rijk. Twee thema's staan centraal: de vernietiging van archeologisch erfgoed als anti-westerse actie, en de universalistische, neo-imperiale ideologie die als alternatief geplaatst wordt tegenover de (falende) westerse nationale staten in het post-Osmaanse Midden-Oosten.

2. “De stichting van Alexandrië in Egypte: stichtingsmythe en realiteit” 2016

In 331 v.C. stichtte Alexander de Grote de stad Alexandrië. Al heel snel groeide de stad uit tot de belangrijkste haven aan Egyptes mediterrane kust, bevolkt door Grieken, Egyptenaren, Joden, Syriërs en anderen. Hoe verliep die stichting? Verscheidene bronnen doen er verslag van. Wat deze bronnen met elkaar gemeen hebben, is dat ze vooral belang hechten aan religieuze en mythologische zaken. Zo wordt er bijvoorbeeld verteld dat er op de plek van de stichting oude heiligdommen ‘gevonden’ werden, gewijd aan lokale godheden die de Griekse migranten in verband brachten met de homerische helden

uit hun eigen cultuur. De fantastische *Alexanderroman* meldt bovendien dat de bouwwerkzaamheden aanvankelijk gehinderd werden door een duistere draak-slang, die de Grieken Python noemden, maar waarin we dankzij *Het Orakel van de Pottenbakker*, een Egyptische apocalyptische tekst uit de Hellenistische periode, ook de god Seth kunnen herkennen. Wat hebben al deze mythen met de stadsstichting te maken, en in hoeverre kan de stichting van Alexandrië zélf als een ‘mythische’ gebeurtenis worden beschouwd?

3. “Apollo en Daphne in Syrië: de stichting van Antiochië en de introductie van Griekse religie in het Seleucidenrijk”

2016

Rond 300 v.C. stichtte Seleukos Nikator – één van de opvolgers van Alexander de Grote en de grondlegger van het Seleucidenrijk – vier steden in het noordwesten van Syrië. Eén daarvan, Antiochië aan de Orontes, zou uitgroeien tot één van de grootste steden van de oude wereld. Uit later tijden zijn verscheidene stichtingsmythen bewaard gebleven. Deze verhalen hebben met elkaar gemeen dat ze Griekse mythen verplaatsen naar Syrië, en helden als Herakles en Perseus opvoeren als de stichters van heilige plaatsen gewijd aan Griekse goden. Het opmerkelijkste heiligdom was gewijd aan Apollo en bevond zich in een met laurierbomen begroeide vallei die Daphne genoemd werd. Uit de rotsen stroomde water dat via een onderaardse rivier regelrecht afkomstig zou zijn uit de heilige bron Kastalia in Delphi. Alles wijst erop dat de Griekse en Macedonische veroveraars van Syrië met de introductie van Griekse cultus en mythologie het land als het ware religieus koloniseerden en verbindingen legden met het ‘moederland’. Maar als we beter kijken naar het bewijsmateriaal, dan zien we dat het zo eenvoudig niet ligt. Want veel van die cultusplaatsen zijn bij nadere beschouwing misschien minder Grieks dan ze op het eerste gezicht lijken.

4. “Babylon en de Seleuciden: de Antiochos-cilinder uit Borsippa”

2016

‘Antiochos de Grote Koning, Koning van de Wereld, Koning van Babylon, Koning der Landen, eerste zoon van Seleukos, de koning, de Macedoniër, ben ik.’ Zo begint de zogeheten Antiochos-cilinder uit Borsippa, een bouwinscriptie van de Seleukidische koning Antiochos I Soter uit 268 v.C., gevonden in de fundamente van de tempel Ezida in Borsippa, een plaats in de nabijheid van Babylon. In deze laatste Mesopotamische koningsinscriptie in spijkerschrift die we kennen, werpt de Macedoniër Antiochos zich op als de beschermer van de heiligdommen Ezida in Borsippa (de tempel van Nabu) en Esagila in Babylon (de tempel van Marduk). Decennialang zagen historici deze tekst als bewijs dat de Seleukidische heerschappij (die in Babylonië duurde van 312 tot 141/0 v.C.) zich aanpaste aan lokale verwachtingen en dat de Seleukiden zich daarbij lieten leiden door de adviezen van Babylonische priesters. Maar als je goed naar de tekst van de cilinder kijkt, valt al snel op dat er van alles niet klopt aan deze zogenaamd traditionele tekst. Want is die oeroude religieus-monarchale retoriek van Antiochos wel echt zo traditioneel, of worden hier de tradities verzonnen waar je bij staat?

5. “De uitvinding van Nebukadnezar en de glorie van het oude Babylon”

2016

De Babylonische koning Nebukadnezar II (Nebuchadrezzar, 605/4–562 v.C.) staat te boek als de machtigste vorst uit de oud-Mesopotamische geschiedenis. Zijn regeerperiode geldt nog altijd als de glorie van het oude Babylon. In deze lezing wordt ingegaan op de vraag hoe dat beeld ontstaan is. Want pas drie eeuwen later, na de verovering van Babylon door Alexander de Grote, krijgt het idee van een ‘Gouden Tijd’ van Babylon onder Nebukadnezar duidelijk vorm – een zorgvuldige constructie van de geschiedenis die misschien wel meer zegt over de Macedonische overheersers van Babylon uit die tijd dan over de echte Nebukadnezar. Vandaar misschien dat Nebukadnezar juist in de Hellenistische periode in verscheidene Joodse geschriften de rol krijgt van de ergste vijand van het Joodse volk vóór het optreden van de infame heerser Antiochos Epiphanes (175–164 v.C.); want ook de slechte Nebukadnezar in de boeken Daniël en Judit heeft verdacht veel weg van de Macedonische koningen die in de 3e en 2e eeuw v.C. over het Midden-Oosten heersten.

6. “Het ontstaan van de Zijderoute”

2017

De Zijderoute is de romantische naam voor een wijdvertakt netwerk van handelswegen die eeuwenlang het oosten en westen van Eurazië met elkaar verbonden. Er is tegenwoordig weer veel belangstelling voor de Zijderoute. Dat komt deels doordat China een ‘Nieuwe Zijderoute’ van de grond probeert te krijgen. Deels is het een gevolg van de groeiende belangstelling onder historici voor niet-Westerse geschiedenis en voor culturele uitwisselingen tussen ‘Oost’ en ‘West’. Over de Zijderoute zijn de

afgelopen veel nieuwe boeken verschenen. Maar wanneer en hoe is de Zijderoute ontstaan? De meeste geschiedenissen van de Zijderoute beginnen in de Middeleeuwen omdat daarover het meeste bekend is. Soms wordt er vagelijk naar de Oudheid verwezen. Door veranderende wetenschappelijke inzichten en nieuwe archeologische ontdekkingen komen we steeds meer te weten over de vroegste directe contacten tussen China en het Middellandse Zeegebied. In de lezing nemen we deze uitwisselingen over enorme geografische afstanden onder de loep. In het bijzonder gaan we in op de vraag hoe die contacten tot stand kwamen en wat er verhandeld werd (veel meer dan zijde).

Dr. C.R. van Tilburg (Cornelis) – wetenschappelijk onderzoeker Griekse en Latijnse Talen en Culturen Universiteit Leiden

1. “Waar een wiel is, is een weg”:

2016

De ontwikkeling van het wegen- en stratennet in Mesopotamië”

Sinds de uitvinding van het wiel – volgens de algemene opvattingen rond 4000 v.Chr. uitgevonden door de Soemeriërs – hebben reizigers en vervoerders de behoefte gehad aan gebaande en zo mogelijk verharde wegen. De alleroudste sporen die lijken te wijzen op een verharde weg dateren mogelijk zelfs nog van vóór 4000. In Oeroek, vanaf ± 3500 v.Chr. een stad van enige omvang, speelde het wiel een rol in een stedelijke economie en vanaf ± 2500 v.Chr. worden wegen en straten gemeengoed in steden als Oer I en Babylon; in Oer I waren al mensen actief die wegen onderhielden. Welke mijlpalen werden vervolgens genomen om uiteindelijk te komen tot de Koninklijke Weg van Perzië, met zijn lengte van 2500 kilometer op dat moment de langste weg ter wereld?

Prof. Dr. H. Teule (Herman) - Emeritus hoogleraar oosters christendom
Universiteit van Leuven en Radboud Universiteit Nijmegen en oud-directeur
instituut oosters christendom Nijmegen

1. “Het eerste gesprek van christenen met de islam”

2017

Toen de islam zich in de 7de eeuw in snel tempo verspreidde in het Midden-Oosten, probeerden de christenen daarop een antwoord te vinden. De moslims van hun kant ontwikkelden een *modus vivendi* hoe om te gaan met hun nieuwe, niet-islamitische onderdanen. In deze lezing gaan we in op de plaats van de christenen in de vroege islamitische wereld, de ontwikkeling van het *dhimma*-stelsel, maar ook hoe christenen theologisch en maatschappelijk reageerden op de nieuwe macht-hebbers. Binnen een algemeen politiek-maatschappelijk kader duiden we enkele van de eerste christelijke reacties op de islam, te situeren in de Ummayyadische en vroeg-Abbasidische perioden (661-900).

2. “De kruisvaarders en de christenen in het Midden-Oosten”

2017

Toen de kruisvaarders op het eind van de 11de eeuw voet aan wal zetten in de Arabische wereld, troffen ze daar een veelheid van christelijke tradities aan. Zo kort na het zgn. Oosterse Schisma (1054) hadden ze een duidelijke strategie hoe om te gaan met de Orthodoxe christenen: hun bisschoppen dienden vervangen te worden door Latijnse prelaten, maar ten aanzien van heterodoxe groeperingen zoals Jacobieten en Nestorianen werden pogingen gedaan tot toenadering, vaak op een ongelukkige wijze. In deze lezing wordt ingegaan op de manier waarop kruisvaarders contact zochten met de oostelijke christenen, de misverstanden die dit opriep en de allianties die gesmeed werden. We gaan ook in op de vraag in hoeverre het kruisvaardersavontuur gevolgen had voor de lokale christenen en hun verhouding met de islamitische machthebbers.

Prof. Dr. C. Waerzeggers (Caroline) – Universitair Docent voor Assyriologie,
Universiteit Leiden.

1. “Het Babylonische spijkerschrift: hoe werkt het?”**2017**

Dit is geen klassieke lezing. Deelnemers krijgen een inleiding in het Babylonische spijkerschrift en gaan vervolgens, onder begeleiding, zelf aan de slag met een passage uit het Gilgamesh epos. U leert spijkerschrift ontcijferen, transcriberen en vertalen. Op deze manier verwerft u praktisch inzicht in de Akkadische taal (waarvan het Babylonisch een dialect is), het spijkerschrift en het Gilgamesh epos. Vergeet niet om pen en papier mee te brengen!

Dr. W.J.I. Waal (Willemijn) – Universitair Docent Hettitologie in Leiden (en directeur van het NINO), Universiteit Leiden

1. “Van oorlog tot vrede: de relaties tussen Hatti en Egypte in de Late Bronstijd”**2017**

In 1275 v.Chr. vond in Syrië de beroemde Slag bij Kadesh plaats tussen de twee grootmachten Egypte en Hatti, het rijk van de Hettieten. Een kleine twintig jaar later sloten de Egyptische farao Ramses II en de Hettitische koning Hattusili III een verdrag, dat het oudste ons overgeleverde internationale vredesverdrag is. Naast dit verdrag zijn er uit deze periode ook brieven bewaard gebleven van deze twee koningen en hun echtgenotes, waarin onder meer huwelijksperikelen, vriendschappen en intriges worden besproken. Deze lezing zal aan de hand van deze bronnen de persoonlijke en diplomatieke contacten tussen deze rijken belichten. Met Powerpoint.